

ИЗГУБЕНИ ВО РЕФОРМИТЕ?

Што следи по лошото планирање на одложувањето на либерализацијата на пазарот на енергетика во Македонија?

1

Последнава недела се крена огромна прашина околу најавените измени во Законот за енергетика што го обелодени новиот министер за економија господинот Бежим Незири, измени со кои се одложува најавената т.е. веќе одамна познатата либерализација на пазарот на енергетика во Македонија. Па така е најавено: “првата етапа ќе биде пролонгирање на либерализацијата на електричната енергија од 1 јануари 2015 до 1 јули 2016 година. Втората етапа ќе почне да се имплементира од 1 јули 2016 и ќе се спроведува во пет фази. Во првата фаза на 1 јули 2016 година со својство квалификуван потрошувач ќе се стекнат потрошувачите кои во 2015 година имаат остварено вкупна потрошувачка на електрична енергија од над 1.000 мегават-часови. Во таа категорија спаѓаат околу 100 потрошувачи со вкупна очекувана потрошувачка од 300 гигават-часови електрична енергија. Втората фаза, појасни, ќе почне на 1 јули 2017 година кога квалификувани потрошувачи ќе станат компаниите со остварена вкупна потрошувачка од над 500 мегавати во 2016 година, односно околу 150 потрошувачи со очекувана потрошувачка од 300 гигават-часови годишно. На 1 јули 2018 година квалификувани ќе станат потрошувачите со остварена потрошувачка на електрична енергија од над 100 мегават-часови во 2017 година или 900 потрошувачи со очекувана годишна потрошувачка од 300 гигават-часови. Четвртата фаза ќе почне на 1 јули 2019 година кога квалификувани потрошувачи ќе станат потрошувачите со потрошувачка од над 25 мегават-часови во 2018 година, поточно околу 3.500 потрошувачи со очекувана годишна потрошувачка од 300 гигават-часови и последната петта фаза ќе почне на 1 јули 2020 година и во неа пазарот ќе се либерализира за останатите 65 мали потрошувачи и околу 600.000 домаќинства со вкупна годишна потрошувачка од околу 3.200 гигават-часови,, (извор: Фактор <http://faktor.mk/archives/126273>). Обврската за либерализација што за сите требаше да започне на 1 јануари 2015 година инаку е преземена со самото членство во Енергетската заедница на Југоисточна Европа, членство кое Македонија го има од 2005 година кога и се формираше Заедницата. Зошто на само 3 месеци пред да отпочне либерализацијата одеднаш се сменија работите не се знае. Официјалното соопштение вели дека тоа се прави во интерес на граѓаните чија економска незавидна положба не може да го издржи ценовниот удар што либерализацијата ќе го донесе. Со години субвенционираната цена што ја плаќаат граѓаните е камен на сопнување помеѓу Македонија и ЕУ. Секако, земјите членки на Енергетската заедница имаа скоро десет години време да се прилагодат т.е. да ги спремат своите граѓани на отворен пазар на електрична енергија нешто што македонските власти не го направија. Па така, во тој период од 10 години ниту една македонска влада не донесе гас за потребите на домаќинствата, не формираше Фонд за енергетска ефикасност, инаку предвиден и со Стратегијата за енергетска ефикасност, од кој би можело да се црпат средства за имплементирање на мерки на енергетска ефикасност во домовите, ниту пак се воведоа поголеми и суштински мерки за сузбивање на енергетската сиромаштија, од која по некои проценки страда дури 60% од населението во Македонија. Оттука мерката да се одложи либерализацијата е сосем непресметана, избрзана, без да има долгорочно позитивно влијание врз благосостојбата на граѓаните.

Вториот проблем е што оваа одлука се носи без притоа да се искоординира со самата Енергетска заедница, чии што одлуки Македонија е обврзана правно и да ги спроведе. Членството тука не значи земјите да имплементираат што им е по воља туку што мора, а либерализацијата на пазарот на електрична енергија беше токму таква обврска. Па оттука последиците за Македонија можат да бидат далеку од добри, поготово што е најавено покренување на постапка против државата доколку либерализацијата не отпочне на 1 јануари 2015 година. Аналитика во целост ја пренесува изјавата на Директорот на Секретаријатот на Енергетската заедница господниот Јанез Копач:

“Одлуката на македонската Влада да го достави до Собранието новиот нацрт Закон за енергетика кој ќе ја одложи целосната либерализација на пазарот на електрична енергија до 2020 година е многу јасно прекршување на Договорот за енергетската заедница, кој предвидува дека пазарот треба да биде отворен од 1 јануари 2015 година. Либерализирањето на пазарот значи дека сите потрошувачи треба да можат да го изберат својот снабдувач, вклучувајќи ги и домаќинствата и малите бизниси. Правото на избор е фундаментално право. Сега, овозможувањето на ова право по предлог-законот ќе биде одложено и потрошувачите ќе останат заглавени со актуелниот снабдувач ЕВН, која има монопол на пазарот. Овој монопол ќе биде дозволено да продолжи да функционира, затоа што ја има поддршката на Владата, која што не го штити интересот на потрошувачите на електрична енергија.

Таквата одлука е уште помалку разбирлива земајќи го во предвид фактот дека пазарот на електрична енергија во Македонија за големите потрошувачи е веќе либерализиран, конкуренција постои и резултатите се многу охрабрувачки за сите освен за монополскиот снабдувач на струја. Образложението поврзано со заштитата на потрошувачите дадено од страна на македонската влада, која се обидува да ја оправда јасната мерка за поддршка на монополот, е сосем погрешно. Постојат начини за заштита на домаќинствата и малите потрошувачи од драстични зголемувања на цените, кои се многу помалку штетни за пазарот и се во согласност со законодавството на Енергетската заедница. Регулаторното тело може да продолжи да ги регулира цените онолку долго колку што смета дека е потребно без притоа да ги лишува клиентите од нивното право да се префрлат од ЕВН на друг провајдер.

Заштитата на потрошувачите најдобро се постигнува преку таргетирана поддршка на социјално ранливите потрошувачи, а не со субвенционирање на секое домаќинство, вклучувајќи ги и богатите, преку различните субвенции и тоа преку грбот на преоптоварените деловни субјекти.

Ако се усвои овој предлог закон, Секретаријатот на Енергетската заедница ќе започне прекршочна постапка веднаш откако ќе истече крајниот рок за целосна либерализација на пазарот на 1 јануари 2015 година. Јас сум исто така шокиран од оваа одлука, затоа што не бевме информирани за неа и покрај Партнерството за имплементација што го потпишавме со Министерството за економија и

ИЗГУБЕНИ ВО РЕФОРМИТЕ?

Што следи по лошото планирање на одложувањето на либерализацијата на пазарот на енергетика во Македонија?

3

Регулаторната комисија за енергетика во 2011 година. Соопштението исто така беше издадено во ист ден со извештаите на Европската комисија за напредокот на земјите кандидатки за членство во ЕУ. Верувам дека ова не беше случајно. Ако овој предлог-закон беше објавен порано, верувам дека оценката ќе беше сосем поинаква.

Директорот Копач исто така испрати писмо до македонскиот министер за економија, Беќим Неџири со што ја изрази својата загриженост во врска со предлог-законот и ја понуди помошта на Секретаријатот.,, (извор: Енергетска заедница http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/NEWS/News_Details?p_new_id=9661)

Аналитика останува да ја следи состојбата со крајно загрижувачките случувања околу пазарот на електрична енергија во Македонија.

Изработила: Соња Зубер,
истражувачки и менаџмент координатор во Аналитика.
sristeska@analyticamk.org